

(*Entret.* 9° sur la *Métaph.* n. 10, 14) et Leibnitzius (*Theodic.*, 1° part. § 8, *Disc. de Met.*, n. 3-6) argumentantur ex *ideâ* Dei, qui cùm sit sapientissimus non nisi optimum mundum creare potest, alioquin malè ageret, quia minus bonum habet rationem mali. Alii verò argumentantur ex *ideâ progressûs continui*, *vi* cuius mundus *sponte*, quanquam lente, ad optimum tendit; ita Renan et alii inter recentes.

11. At verò 1° Malebranchii et Leibnitzii systema *falso innititur fundamento*; siquidem sapientia Dei integra remanet, si modò hic mundus sit *in se* bonus et optimus *relativè* ad finem Dei; jam enim ad attributa divina clarè manifestanda idoneus est. — Nec nisi abusu vocis, minus bonum dicitur malum, quippe id tantùm malum est quod caret perfectione naturæ suæ *debitâ*. — 2° *Adversatur attributis Dei; libertati* quidem; cùm enim Deus sit liber in actibus suis *externis*, minimè tenetur ad creandum mundum optimum. — *Potentia* quoque; nam virtus Dei, utpote infinita, ab effectu finito exhauriri nequit, sed quemcumque mundum creare velit, alium eo meliorem efficere potest. — 3° *Præ se fert aliquid impossibile*; nam mundus absolutè optimus is esset qui infinitè manifestaret Dei attributa. Atqui divinam perfectionem, utpote infinitam, nulla res creata infinitè manifestare potest.

Quod attinet ad commentum *progressûs infiniti*, jam in Ontologia (n. 69) ostendimus ipsum carere fundamento et experientiæ adversari.

Attamen id hominibus proprium est quòd proficere possunt, sicque suo progressu ad progressum ipsum mundi conspirare.

CAPUT II

DE ORIGINE MUNDI

Circa mundi originem duæ quæstiones agitari solent, nimirum ejus natura et tempus seu antiquitas.

ARTICULUS I

De naturâ originis mundi.

Præstat 1° exponere errores; 2° declarare naturam creatio-
tis; 3° probare ejus possibilitatem; 4° existentiam; 5° demonstrare eam solius Dei opus esse.

§ I. — Exponuntur errores de mundi origine.

12. Philosophi qui revelationem vel ignoravère, vel repudiavère, in quatuor præsertim errores circa mundi originem inciderunt.

1° Alii mundum æternum esse putaverunt sive ratione materiæ, sive ratione formæ aut ordinis quo decoratur. Ita Philolaüs, et *forsan* Aristoteles, qui dicit Deum mundi quidem motorem esse, atque omnia ad se veluti summum bonum appetibile attrahere, quanquam ipse, in centro mundi constitutus, ignarus sit omnium, solâque meditatione sui felicissimus (1).

(1) De Aristotelis sententiâ pronuntiare non audemus, quia alibi aliter sentire videtur. Nam ut refert D. Thomas (1^a, q. 46, a. 1, c) expressè dicit Aristoteles (*Top.*, I, I, c. 11 : « Quòd quædam sunt problemata *dialectica*, de quibus rationes non habemus, ut utrùm mundus sit æternus. » (Cf. *Met.*, II, 1, XI, 2, 7; *Phys.*, II, 6; *De gener. et corruptione*, II, 10; *Eth. ad Nicom.*, VIII, 14). Item alibi hæc habet præclara : « Une antique « tradition répandue par nos pères dans toute l'humanité, nous apprend

2° Alii post Democritum et Lucretium, senserunt mundum ex *atomis* æternis, ab æterno per inane vagantibus ac tandem fortuitò coalescentibus, *fortuitò* etiam, vel ut nonnullis placet, *sponte* esse coagmentatum.

3° Alii cum Porphyrio, Plotino, et cujusvis ævi pantheistis, docuerunt mundum esse quamdam substantiæ divinæ *emanationem*, vel cum Spinoza, Fichte, Schelling, *evolutionem* quamdam Dei sese multifariam explicantis.

4° Alii demum, a recto minùs aberrantes, cum Platone censerunt mundum a Deo non quidem creatum, sed ex *æternâ* materiâ eductum et *ordinatum* fuisse.

§ II. — Declaratur creationis natura.

13. Si *latè* sumatur, creatio ad tria significanda usurpatur solet : 1° ad designandum quodlibet *productionis* genus; 2° ad designandam actionem quâ quis in statum *altiore*m evahitur; quo sensu dicitur aliquem in episcopum creatum fuisse; 3° ad designandas eas actiones quibus vis *inventionis* inest; sic poetarum opera creationem vocamus.

14. At propriè creatio definitur *productio alicujus substantiæ ex nihilo sui et subjecti*.

« que toute chose vient de Dieu, qu'aucune nature ne se suffit et ne subsiste que par son secours... Dieu est en effet conservateur et père de tout ce qui est dans le monde, et il opère dans tout ce qui s'opère. Invisible à toute nature mortelle, il est visible par ses œuvres. Tous les mouvements et tous les êtres qui sont dans l'air, sur la terre, dans les eaux, sont réellement les œuvres de Dieu qui contient l'univers. Dieu est notre *loi* immuable, la plus sainte et meilleure que les lois écrites sur nos tables : gouvernant tout par une activité incessante et une infallible harmonie... Dieu donc, d'après l'antique tradition, est le *principe*, la *fin* et le *milieu* de tout ce qui est..., montrant à toute chose la droite voie, toujours suivi de la justice vengeresse des transgresseurs de cette ligne divine, justice que doit posséder quiconque veut arriver dans l'avenir à la béatitude, et quiconque veut être heureux dès maintenant. » (*De mundo*, vi, vii).

Recentes quidam negant authenticitatem libri *de mundo*; admittunt alii, inter quos P. Monsabré (*Conf. de Notre-Dame*, Carême 1873, 3e conf.), et Pierron Alexis (*Hist. de la Littér. grecq.*, 3e édit., c. 31).

(1) Creatio, ut monet D. Thomas, sumi potest *activè*, seu in Creatore, et *passivè*, seu in creaturâ. Active accepta, « significat actionem divinam

Dicitur 1° *productio alicujus substantiæ*; accidens enim, cum non sit in seipso, sed in alio, non habet *esse proprium*; et ideo nec habet *feri proprium*, sed *educitur* ex subjecto in quo recipitur, ut ipsum afficiat. Unde S. Thomas: « Accidentia... et « (formæ) quæ non subsistunt, magis sunt *coexistentia* quàm « *entia*; ita magis debent dici *concreata* quàm *creata*. Pro- « priè verò creata sunt subsistentia. » (1^a, q. 45, a. 4, c).

Dicitur 2° *ex nihilo sui et subjecti*; ut distinguatur a simplici *effectione*, in quâ substantia quædam produci potest, sed ex præexistenti materiâ; v. g. statua ex marmore confecta; et etiam a *generatione*, in quâ substantia quædam ex aliâ enascitur per modum emanationis, v. g. animal quod nascitur ex alio animali, ejusdem naturæ. — Creator contra nec ex materiâ, nec ex suâ substantiâ extrahit res creatas, sed eas vi suæ potentiæ producit secundum *totalitatem* earum substantiæ.

15. *Corollarium*. Erravit igitur V. Cousin cum asseruit creationem à nobis toties effici, quoties actum aliquem *liberum* elicimus. Sed enim ab actu intellectionis aut volitionis quem liberè producimus, toto cælo creatio distinguitur. Quippe quum aut intelligimus aut volumus, efficimus aliquid merè *accidentale*, ex nostrâ substantiâ *formaliter* eductum, in ipsâque receptum, dum creatæ substantiæ ita diversæ sunt a substantiâ Dei, ut ne genere quidem cum eo conveniant. Quare actio creatrix omnino *singularis* est; nec mirum ad ejus conceptum assurgere haud potuisse philosophos qui ratione solâ nisi sunt. Gratum igitur animum in *revelationem* habere præstat, quæ nisi præluxisset, origo mundi etiam nunc probabiliter lateret philosophiam.

§ III. — De possibilitate et convenientiâ creationis.

Rationalistæ plerique notionem strictam creationis habent pro absurdâ. Contra quos sit sequens

cum relatione ad creaturam... Sed passivè accepta « importat habitudinem creaturæ ad creatorem, cum quadam novitate seu inceptio. » (1^a, q. 45, a. 3, ad 1 et ad 3).

16. Assertio : *Creatio nihil præ se fert absurdi, imo causam primam omnino decet.*

PROB. 1^a PARS. Si absurda foret creatio, vel ob novitatem existentiae quam recipit creatura, vel ob carentiam præjacentis materiae. Sed nihil horum dici valet. — *Non 1um*; quia, ipsam experiëntiam teste, multa entia in dies oriuntur, quæ antea non erant. — *Non 2um*; quia id non involvit contradictionem, quæ tum solum obtinet, cum idem de eodem et sub eodem respectu affirmatur simul et negatur. Hoc autem in creatione non accidit.

PROB. 2ª PARS, quia pertinet ad causam primam ut, inter operandum, a nullâ re alienâ pendeat. Porro actio illa summè independens, in creatione potissimum Deo attribuitur. — Ex aliâ parte, constat experiëntiam artifices eò minùs, in suis operibus, materiae subjacere, quò magis sunt periti. Hinc potest *conjici* summum artificem ab eâ minimè pendere.

17. Obj. 1° Ex nihilo nihil fit. Atqui creatio productionem ex nihilo importat. Ergo præ se fert aliquid impossibile.

R. dist. maj., ex nihilo *absoluto* nullâque præsuppositâ causâ efficiente, vel ex nihilo tanquam ex causâ *materiali*, *conc.*; i. e. nihil fit nisi ex præsuppositâ quadam materiâ, *subdist.*, per causas secundas, *conc.*; per causam primam, *neg.*

Itaque creationis notio non sibi vult fuisse tempus in quo nihil omnino erat; nam ante creationem erat Deus; nec sibi vult mundum a Deo eductum fuisse ex nihilo, tanquam ex causâ materiali. — At significat 1° mundum conditum esse *non ex aliquo*, et sine ullâ præjacente materiâ; quippe « de « nihilo est quod non est ex aliquo, » ut loquitur Tertullianus; — 2° mundum conditum esse *ex nihilo*, i. e. *post nihilum*; quia antequam efficeretur, nihil erat; ut enim advertit S. Thomas « res creata *naturaliter* priùs habet non esse quàm « esse; » quo sensu dicimus *ex mane* meridiem fieri, vel aliquem *ex paupere* divitem evadere. Hæc porro significant *post mane* meridiem oriri, et aliquem priùs pauperem, postea divitem vel sanum fieri.

18. Obj. 2° Vel causa creatrix ante creationem continebat effectum, vel non. *Si prius*, non adest creatio, sed tantum

manifestatio alicujus realitatis in causâ absconditæ. *Si posterius*, repugnat causam producere quod nullatenus continet.

R. conc. maj. et 2^{am} partem *min.* Dist. 1^{am} partem *min.* et *neg. conseq.*

Responsio sumitur ex dictis in Ontologiâ (n. 206) de variis modis quibus causa continere potest suum effectum, scilicet *virtualiter*, *eminenter* et *formaliter*. Porro patet mundum creatum dici haud posse, si ante creationem suam in Deo *formaliter* esse asseratur; quia jam creatio nihil aliud foret nisi manifestatio cujusdam realitatis in Deo absconditæ. — At creatio remanet integra, si ante creationem mundus in Deo sit *virtualiter* et *eminenter* duntaxat; jam enim ante creationem mundus non erat realitas quædam in Deo abscondita, sed nullam aliam in eo existentiam habebat, nisi quòd Deus, utpote infinitè perfectus et potens, eminenter continebat perfectiones omnes mundanas ac proinde virtute mundi creandi gaudebat.

§ IV. — **Mundus a Deo creatus est** (1).

19. Probatur, quia mundus a Deo effectus est secundum totalitatem substantiæ suæ, nempe tum quoad ordinem quo decoratur, tum quoad materiam ex quâ constat.

I. *Ordo mundi a Deo effectus est.* Mundus enim non habet rationem sufficientem sui ordinis in seipso, nec in casu, nec in materiae viribus, sed in aliquo ente sapientissimo per se existenti, quod vocamus Deum.

Probatur 1um, quidquid est contingens, non in se, sed in alio rationem habet sufficientem sui; nam ens contingens est indifferens ad esse et ad non-esse, ad esse alio potius quàm alio modo; unde oportet ut ab alio *determinetur* sive ad esse, sive ad tale esse. *Sed ordo mundi contingens est*; non enim ex materiâ necessariò sequitur, cum ea sit indeterminata, passiva et communis, nullumque certum individuorum numerum, nullam certam partium dispositionem aut collocationem seu in spatio, seu in tempore, nullamve præ aliâ directionem postulet, imò nullam ex se ipsâ vim

(1) Cf. S. Th. 1^a, q. 44, 45, 65, *Cont. Gent.* II, 15-23.

habeat. — Quin etiam ordo ille quem cernimus, non fuit semper *is qui nunc* est; nam et quasdam patitur derogationes, et certâ regi videtur *evolutione*.

Probatur 2um, nempe mundi ordinem non oriri a casu, neque a viribus materiæ insitis. Ratio est quia ista exhibent aliquid cæcum, vel accidentale et inconstans, ac proinde neque complexam indolem, neque claritatem, neque constantiam ordinis mundi explicare queunt.

Oportet itaque ordinem hunc, qui pulcherrima omnium artificum (1) opera ipsamque vincit admirationem, oriri ab *intelligentiâ* necessariâ quadam et *præstanti*, quæ cuique rei suum assignet et conservet locum, præfinit horam, omniumque *dirigat* motus, et caveat ne varia entia in invicem unquam impingant, et curet ut id quod semel definitum est constantiâ fruatur. Quæ omnia normisi *infinîtæ* intelligentiæ opus esse, fusius probabimus in Theologiâ naturali, ubi de existentiâ Dei.

II. *Materia ipsa a Deo creata est.*

Probatur quia ipsa etiam est contingens. Et 1° quidem contingens est *relativè ad Deum*, quatenus Deus eâ minimè indiget ad mundum fabricandum; non enim Deus, aliorum opificum ritu, materiâ eget ex quâ operetur; sed ejus *omnipotentia* locum supplet materiæ. Si autem, ut ait S. Athanasius, Deus « non est materiæ effector, sed ex subjectâ materiâ facit, imbecillis sanè est, cùm nihil sine materiâ fabricare queat, quemadmodum utique fabri imbecillitatem indicat, nihil eum sine ligno posse facere. » (*De Incarn. Verbi*, t. 1, pars 1^a, c. 2). — Imò verò, materia æterna, improducta, independens igitur, Deum *limitat* eique adversatur ne in eam moliatur quidquam, ut advertit S. Justinus: « Ei enim qui non creavit, nulla est in id quod est increatum potestas ». (*Exhort. ad Gentes*, c. 23) (2).

(1) « Si meliora sunt ea quæ natura, quam illa quæ arte perfecta sunt, nec ars efficit quidquam sine ratione; nec natura quidem rationis experta habenda. » (Tullius, *De nat. Deor.*, l. II, c. 34).

(2) « Quomodo, ait Tertullianus, ita subicere Deo materiam, æternam

Præterea, si materia est æterna, improducta et necessaria, *immutabilis* quoque sit oportet; si autem immutabilis, Deus ex eâ mundum educere nequit, quia non potest non mutari id ex quo aliquid educitur.

2° *Contingens est in seipsâ*; nam ens necessarium non potest non esse, nec esse aliter atque est; nullam proinde mutationem experiri potest. Porrò contra materia in dies, in horas mutatur; nec terrestria solum, ut olim credebatur, mutantur entia, verum et cœlestia, quæcumque sint corpora, et sol ipse suas patitur vices. Jam terrestrium quidem corporum *geologia* præsertim, cœlestium verò *astronomia* vicissitudines declarat.

20. Nec objiciatur materiam esse quidem contingentem quoad varias *formas* quas successivè induit, sed necessariam *in seipsâ*. Enimverò ens necessarium non potest concipi non esse. Sed omnis materia optime concipitur non esse, quin aliquid sequatur absurdi. — Insuper, ens necessarium, non est solum necessarium quoad *existentiam*, sed et quoad *existendi modum*; nam modus existendi determinatur ab ejus essentiâ. — Cæterum, cùm essentia cognoscatur ex suis proprietatibus, repugnat omnes materiæ proprietates contingentes esse, eam verò necessariam.

Repugnat insuper *conceptus* materiæ improductæ, necessariæ, per se existentis. Talis enim materia foret infinita, utpote necessariò et per se existens; quia sicut existere dicit aliquam perfectionem, ita per se et necessariò existere dicit perfectionem infinitam, cùm nullus concipi possit melior existendi modus quàm existere necessariò et a seipso. At, ex aliâ parte, materia est imperfectissima, quippe quæ est per se indeterminata, passiva, informis, potentialis, cognitione omni orbata, perpetuæque subjecta mutationi et evolutioni.

æterno, innatam innato, auctricem auctori, dicere audentem: Et ego prima, et ego ante omnia, et ego a quo omnia: par fuimus, simul fuimus, ambo sine initio, sine fine, ambo sine auctore, sine Deo? Quis me Deus subiecit contemporali et coæterno? Si quia dicitur Deus, habeo et ego nomen meum; quia ambo sumus quod alter est nostrum « (*Adv. Hermogen*, c. 7 et 8).

Ergo secum pugnat conceptus materiæ improductæ, a seipsâ existentis.

Si verò tum *ordinem*, tum *materiam* mundi effecit Deus, ergo nihil est in mundo quod a Deo non ducat originem, ac proinde mundus a Deo creatus est.

Ex probatis sequitur falsitas omnium opinionum creationi mundi oppositarum; quod tamen attinet ad eam quæ *pantheismi* nomine appellatur, specialibus argumentis in Theologiâ naturali refellemus.

24. § *Vis creatrix ita Deo propria est, ut nulla creatura nec propriâ, nec instrumentali virtute creare valeat.*

PROB. 1ª PARS contra Avicennam, Algazel et quosdam *hæreticos* (1) qui opinabantur a Deo, utpote maximè *uno*, promanare non posse *multitudinem*; unde *geniis* quibusdam tribuebant virtutem creandi entia imperfectiora.

1° Causa principalis debet habere vim *proportionatam* effectui producendo. Porrò nulla creatura ex se habet vim *proportionatam* creationi efficiendæ; siquidem omnis creatura habet virtutem, ac proinde causalitatem determinatam ac particularem; creatio verò est effectus maximè universalis, quum non ad *tale* esse in particulari, sed ad ipsum *esse* in universum porrigatur. Creatio igitur *universalissimæ* causæ attribuat oportet.

2° Et verò, productio mundi ex nihilo potentiam *infinitam* exigit. Si enim, ait D. Thomas, « tantò major virtus requiritur in agente, quantò potentia est magis remota ab actu, « oportet quòd virtus agentis ex nullâ præsuppositâ materiâ, « quale est creans, sit infinita. » (1^a, q. 45, a. 5, ad 3). Et ratio est, quia nulla est proportio inter nihilum, quod est terminus *a quo*, in creatione, et ens, quod est terminus *ad quem* ipsius. Sub eo respectu, nihilum magis distat ab ente vel minimo, quàm ens vel minimum a maximo ente, quia inter entia vel maximè dissita perfectione proportio quædam re-

(1) « Si quis non confiteatur mundum resque omnes quæ in eo continentur, et spirituales, et materiales, secundum *totam* suam substantiam, « a Deo ex nihilo esse productas, anathema sit. » (*Conc. Vatic.*, canon. de Deo rer. omn. creat., can. 5).

peritur, nulla autem proportio est inter nihilum et ens. Quare vis creatrix pertinere nequit ad potentiam finitam, quæ semper exigit determinatam proportionem et distantiam inter principium ac terminum operationis suæ sive effectum.

Nec valet adversariorum *objectio*; quanquam enim Deus est maximè unus, tamen, utpote infinite perfectus, *eminenter* continet variam illam perfectionum multitudinem quæ in creatis entibus cernitur. — Ad rem S. Thomas: « *Distinctio* rerum et *multitudo* est ex *intentione* primi agentis, quod est Deus. Produxit enim res in esse propter suam bonitatem communicandam creaturis et per eas repræsentandam. Et quia per unam creaturam sufficienter repræsentari non potest, produxit multas creaturas et diversas, ut quod deest uni ad repræsentandam divinam bonitatem, suppleatur ex aliâ. Nam bonitas quæ in Deo *simpliciter* est et *uniformiter*, in creaturis est *multipliciter* et *divisim*. Unde perfectius participat divinam bonitatem et repræsentat eam totum universum, quàm alia quæcumque creatura. » (1^a, q. 47, a. 1, c).

PROB. 2^a PARS, *nemque nullam creaturam a Deo assumi posse ut instrumentum creationis.*

Causa instrumentalis in tantum a principali agente adhibetur, in quantum per virtutem sibi propriam *dispositivè* operari potest ad effectum agentis principalis. Si enim instrumentum nihil ageret secundum *propriam* vim, frustra adhiberetur, nec oporteret esse determinata instrumenta determinatis actionibus. Ut ergo instrumentum adhibeatur, necesse est in effectu principalis agentis aliquid esse prædisponendum. Porrò, in creatione nihil est quod prædisponatur, siquidem creatio est ex nihilo, non autem ex aliquâ materiâ quæ disponi possit per actionem instrumentalis agentis.

ARTICULUS II

De tempore creationis mundi.

22. *Opiniones.* Omnes catholici docent mundum a Deo in

tempore conditum fuisse, et quidem libere; sed inter eos viget controversia utrùm creatio ab æterno sit *possibilis* necne. Alii enim, cum D. Thomâ, Suarezio, Cajetano, Leibnitzio et Wolfio, asserunt impossibilem non probari. Alii autem cum Alberto M., S. Bonaventurâ, H. Gandavensi, eam habent ut impossibilem.

At *rationalistæ*, si qui mundi creationem ore tenent, eam nonnisi ab æterno fieri potuisse asserunt; ita Cousin, Saisset, Vacherot.

23. Assertio 1^a : *Deus liberè mundum creavit, nec fuit necesse ut ab æterno crearet* (1).

PROB. 1^a PARS, quia Deus minimè indiget mundo, cùm sibi sit sufficientissimus ac sui contemplatione beatissimus (2).

PROB. 2^a PARS, quia quod indifferens est ad existendum, non exigit ut sit ab æterno. Atqui mundus, utpote contingens, est indifferens ad existendum.

24. Obj. 1° Si mundus in tempore conditus est, ergo *ante* mundum erat Deus necnon tempus. Atqui hæc duo sunt absurda.

R. dist. maj. et min., neg. conseq. — Scilicet ante mundum erat æternitas vel tempus *imaginarium, conc.*; tempus *reale, neg.*; tempus enim reale cum ipso mundo incepit. Quocirca, ut S. Augustinus advertit, mundus *cum* tempore veriùs quàm *in* tempore creatus dicitur.

Hinc etiam sequitur ridiculam esse objectionem quâ dicitur fuisse tempus in quo Deus ab omni opere vacavit. Nam ante mundum non erat tempus, et proinde, ut verba S. Augustini usurpemus, « *antequam* faceret (Deus) tempora, non « *erant* tempora ». Insuper, si tunc Deus non agebat *ad extra*, tamen agebat *ad intra*, seipsum cognoscendo et amando.

25. Obj. 2° Causa ab æterno in actu, ab æterno suum effectum producit. Atqui Deus est causa ab æterno in actu.

R. dist. min. Deus est causa ab æterno in actu, scilicet ab

(1) Cf. S. Th. 1^a, q. 46, a. 1; *cont. Gent.* I, II, c. 31-38.

(2) « Si quis dixerit Deum non voluntate ab *omni* necessitate liberâ, « sed tam necessariò creasse, quàm necessariò amat seipsum, anathema sit ». (*Conc. Vatic.* can. 5. de Deo creat.)

æterno decrevit producere mundum, *conc.*; decrevit mundum ab æterno produci, *neg.* Ad rem S. Bonaventura : « Ab « æterno voluit (Deus) producere *tunc quando* produxit, si- « cut ego *nunc* volo *cras* audire missam. » (In 2 *Sent.*, dist. 1, p. 1, a. 1, q. 2).

26. Assertio 2^a : *Mundus in tempore revera creatus est.*

I. *Suadetur.* — 1° Creatio mundi, si temporanea sit, clarius commonstrat mundo esse causam. Ut enim ait S. Thomas : « Omne quod non semper fuit, manifestum est habere « causam; sed non ita manifestum est de eo quod semper « fuit. » (1^a, q. 46, a. 1, c). — 2° Clariùs etiam ostendit mundum a Deo liberè creatum fuisse; quod enim est ab æterno, necessarium esse videtur.

Philosophi plures temporaneam mundi creationem ex eo probare conantur, quòd creatio nonnisi in tempore fieri possit. Sed argumentum hoc saltem pro dubio habendum est, ut infrâ declarabitur.

3° Accedit experientiæ probabile testimonium, præsertim quòd ad *hominem* attinet. Novitatem namque hominis testantur tum origines populorum et imperiorum, quorum præfinire est exordia, incrementa variasque vicissitudines; tum etiam recens scientiarum artiumque inventio, infantia et incrementa. — Ex *geologiâ* quoque, sin tempus apparitionis hominis super terram, at saltem recentior ejus creatio præ animalibus rebusque cæteris colligitur.

Imo etiam multi scientiarum naturalium cultores contendunt, ut in Theologiâ naturali (n. 40) ostendemus, ex astronomicis et geologicis inventis probari posse mundum *hunc* non semper fuisse, sed habuisse initium.

II. *Probatur.* Nam Moyses originem mundi hominumque *temporaneam* his verbis describit : « *In principio* creavit Deus cælum et terram; » et legitur in *Prov.* (VIII, 22) : « Dominus possedit me ab *initio* viarum suarum, *antequam* quidquam faceret a principio » (Cf. Ps. LXXXIX). Unde concilium generale Lateranense IV : « Firmiter credimus... quòd unus solus est verus Deus, qui suâ omnipotenti virtute, simul *ab initio temporis*, utramque de nihilo condidit crea-

turam, spiritualem et corporalem, angelicam videlicet et mundanam, ac deinde humanam, quasi communem ex spiritu et corpore constitutam. »

In eundem sensum conspirat populorum traditio, cujus testes sunt scriptores diversi, inter quos Diodorus Siculus, Sanchoniaton, Homerus, Hesiodus aliique.

27. Assertio 3^a : *Creatio ab æterno, in suo generali conceptu inspecta, repugnare non videtur (1).*

Si enim repugnaret, vel ex parte Dei, vel ex parte rei creatæ, vel ex parte actionis creatricis. Porrò nullum ex his asseri potest.

Non 1um; quia quum Deus sit causa æterna et libera, ab æterno etiam creare potest.

Non 2um; quia quum res mundanæ sint indifferentes ad existendum et ad non existendum, abstrahunt a tempore determinato, ac tunc esse accipere possunt, cum Deo placuerit.

Non 3um; eo quòd creatio sit actio *instantanea*. Et quidem omnis actio successiva temporanea est, non autem actio instantanea. In hac quippe necesse non est ut causa effectui suo præcedat *tempore*, sed sufficit ut præcedat *logicè* seu *naturá*; siquidem in operatione subitá aliquid fit et factum est simul, nimirum idem est principium ejus et finis. — Verum, ut sapienter notat S. Thomas, « quia homines consueti sunt considerare hujusmodi factiones quæ sunt per motum, ideo non facilè capiunt quòd causa agens *duratione* effectum suum non præcedat; et inde est quòd multorum inexperti, ad pauca respicientes, enunciant facilè. » (*Opusc. de æternit. mundi*).

Insuper, advertere præstat mundum, in hypothesi creationis ab æterno, gaudere *duratione contingenti, productá*, et *successivá* momentorum additione *perfectibili*; quæ omnia aliena sunt ab æternitate Dei necessariá, improductá, simultaneá, et propriè infinitá.

(1) Cf. S. Th., *opusc. de æternit. mundi*; S. th., 1^a, q. 46, a. 2; *Cont. Gent.*, I, II, c. 38.

Dixi : *creatio in suo generali conceptu inspecta*; quia si impossibilis non est creatio ab æterno pro creaturis permanentibus, scilicet spiritualibus, difficilior videtur pro creaturis generabilibus et successivis, ut sunt res hujus mundi.

28. Obj. 1° Mundus creatus est *ex nihilo*. Ergo *post* nihilum.

R. neg. conseq. Ut enim salvetur notio creationis, necesse non est ut mundus habeat esse *post* non esse, sed sufficit ut habeat esse *ex nihilo*, sive non ex aliquo. — Insuper, si nihilum haud præcedit mundo *duratione*, præcedit *naturá*. Porrò, ut argumentatur S. Thomas, « sufficit si priùs naturá sit « nihil quàm ens. Priùs enim inest unicuique naturaliter « quod convenit sibi in se, quàm quod solùm ex alio habet. « Esse autem non habet creatura nisi ex alio; sibi autem re- « licta, in se considerata, nihil est. Unde priùs naturaliter « inest sibi nihil quàm esse. » (*Opusc. cit.*).

29. Obj. 2° Repugnat numerus infinitus aut series infinita. Atqui creatio ab æterno numerum infinitum ac seriem infinitam inducit.

R. dist. maj. repugnat numerus *actu* infinitus, aut series *simultanea* infinita, *conc.*; numerus infinitus *in potentiá*, aut series *successiva* infinita, *neg.* Porrò creatio mundi, si ab æterno fiat et sit de rebus non jam permanentibus, at successivis, inducit quidem numerum potentiá infinitum necnon seriem successivam infinitam, sed nihil inde sequitur absurdi. Nam, ex uná parte, hæc est numeri natura ut semper accrescere possit; quod infinitum *potentiale* vocant; et, ex alterá parte, series successiva quantacumque sit, finita utcumque est, utpote quæ ex punctis aut momentis finitis constat. (Cf. *Ontol.*, n. 128.)